

УДК 343.9:343.352

І. В. Маслій

КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Актуальність проведення кримінологічного аналізу корупційної злочинності визначена насамперед високим ступенем суспільної небезпеки корупції та новелізацією чинного законодавства, обумовленою посиленням нормативних гарантій законності правоохоронної діяльності у сфері протидії цій злочинності. Так, В.В. Лунєєв наводить такі дані індексу сприйняття корупції. У 2008 р. цей показник для України був на рівні 2,5, вона посідала 134 місце серед країн, які брали участь у рейтинговій оцінці (10 – відсутня корупція, 0 – корупція максимальна). Учений вказав на залежність між вимогливістю влади та рівнем корупції: там, де влада більш вимоглива, нижчий показник індексу сприйняття корупції, а отже, країна займає вище місце. В.В. Лунєєв зазначав про побудову індексу сприйняття корупції на 3–12 запитаннях, тобто на суб'єктивній оцінці людей, перевірити які неможливо. При цьому відбувається процес самодетермінації розміру індексу, коли показник за наступний рік визначається респондентами, порівняно з показником за минулий рік. Індекс сприйняття корупції поступово стає інструментом управління у світі [1, с. 478–480].

Звернення до надбань юридичної науки вказує на те, що корупційна злочинність як суспільно-небезпечне явище та проблема протидії їй була предметом дослідження вчених, які плідно працювали, а окремі з них продовжують працювати в галузях кримінального права (В.М. Киричко, М.І. Мельник та інші) та кримінології (В.В. Голина, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.П. Закалюк та інші). Питання організації протидії корупції аналізували й вчені в галузі адміністративного права (Д.Г. Заброта, Р.М. Тучак та інші).

Науковий доробок вказаних та інших вчених складає теоретичне підґрунтя кримінологічного аналізу корупційної злочинності, але певні проблеми в правозастосуванні виникли з новелізацією антикорупційного законодавства у зв'язку з набуттям чинності Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» [2]. Зокрема, виникла необхідність розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за корупцію. Необхідно звернути увагу на те, що Групою держав проти корупції (Group of States against corruption, далі – GRECO) на 54-му пленарному засіданні (Страсбург, 20–23 березня 2012 р.) у Другому додатковому звіті про виконання рекомендацій Україною від 23 березня 2012 р. було відзначено відсутність чіткого розмежування між корупційним злочином та адміністративним корупційним правопорушенням. Про це було вказано у висновку щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (7 квітня 2011 р.).

Зазначеним проектом пропонувалося внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення шляхом доповнення новим розділом 13-А, у якому передбачити склади адміністративних корупційних правопорушень (ст. ст. 172-2, 172-3, 172-4, 172-5, 172-6, 172-7, 172-8, 172-9). GRECO звертає увагу на те, що

запропоновані норми не регулюють питання виконання рекомендації щодо перегляду системи адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, щоб чітко встановити, що випадки корупції мають трактуватися як кримінальні правопорушення, або в крайньому випадку чітко розмежувати вимоги до застосування цих двох відмінних процедур (Рекомендація III) [3]. Отже, про виникнення проблеми розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності під час притягнення до юридичної відповідальності за корупцію було зазначено ще на етапі обговорення законопроекту. Враховуючи, що відповідні норми були прийняті практично без змін, прогноз експертів виправдався.

На думку М.І. Хавронюка, новелізацією антикорупційного законодавства було фактично декриміналізовано деякі форми службового зловживання, хабарництва. Вказане стосується запровадження до Кодексу України про адміністративні правопорушення ст. 172-2, якою встановлено адміністративну відповідальність за порушення обмежень щодо використання службового становища; ст. 172-3 – за пропозицію або надання неправомірної вигоди; ст. 172-5 – за порушення встановлених законом обмежень щодо отримання дарунка (пожертви); ст. 172-8 – за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень [4, с. 8].

Вищезазначене свідчить про необхідність здійснення кримінологічної характеристики корупційної злочинності з урахуванням сучасних новел антикорупційного законодавства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні наукового підходу щодо виділення корупційних злочинів серед злочинів у сфері службової діяльності, що передбачені Кримінальним кодексом України (далі – КК України), а також у встановленні причин та умов корупційної злочинності, їх класифікації.

Звернення до обліково-статистичних даних МВС України, починаючи з 1998 р. і до сьогодні, щодо фактів виявлення та документування проступків, пов'язаних із корупцією, дозволяють зробити певні висновки щодо динаміки цих видів протиправних дій. Водночас слід вказати на зміну якісних статистичних показників, пов'язану з прийняттям Кримінального кодексу України, а також набуттям чинності Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Так, у 1998 р. органами внутрішніх справ було складено 3 400 протоколів, серед яких 3 136 – складено на державних службовців, а 228 – депутатів різних рівнів. До відповідальності за корупційні дії притягнуто 1 450 осіб. Протягом 1999 р. серед державних службовців вищого рівня виявлено 120 осіб, дії яких мали ознаки корупційних. За даними Міністерства внутрішніх справ України тільки в 2000 р. у сфері економіки було виявлено 22,8 тис. тяжких злочинів, із яких 18,1 тис. склали посадові злочини. Проте до кримінальної відповідальності було притягнуто більше 5,6 тис. осіб, із яких 2,25 тис. – керівники підприємств, установ, організацій, 540 – державні службовці. За фактами хабарництва в 2000 р. було розкрито 1 443 злочини [5, с. 120].

За період із 1 січня до 19 листопада 2012 р. МВС України задокументовано 927 кримінальних справ за фактами хабарництва. За рік зафіксовано 380 фактів хабарництва, де сума хабара складала від 10 до 30 тис. грн. Вдвічі менше – 156 разів –

у справах фігурувала сума від 30 до 100 тис. грн. 109 фактів хабарництва зафіксовано на суму, що перевищує 100 тис. грн. Більше 100 тис. грн вимагали в Чернівецькій області (25 фактів). На другому місці був Київ – 18 фактів. Популярний хабар у розмірі від 30 до 100 тис. грн у Києві (19 фактів), а також Криму (16 фактів). Від 10 до 30 тис. грн вимагають найчастіше в Києві (36), Луганській (32) та Дніпропетровській (29) областях. Рекордна сума хабара складала в 2012 р. 11 мільйонів доларів США. Найчастіше хабарників виявляють у системі освіти, земельних відносинах та охороні здоров'я [6].

Згідно з даними Міністерства юстиції України загальні збитки від корупційних правопорушень, які були зафіксовані правоохоронцями в 2012 р., становили близько 1,8 млрд грн. Із них 1,2 млрд грн прийшлося на адміністративні правопорушення, 580 млн грн – на кримінальні злочини. У 2012 р. органи внутрішніх справ, СБУ, податкової служби та внутрішньої служби правопорядку в Збройних Силах України склали близько 1 500 протоколів про адміністративні правопорушення, до суду були направлені справи за 2 740 злочинами. Найбільша кількість – за фактами хабарництва. [7].

У 2012 р. Україна посіла третє місце в рейтингу європейських країн за рівнем хабарництва. Перше місце в корупційному рейтингу зайняла Словенія, де 96% менеджерів вважають хабар нормою. На другому місці – Хорватія (90% опитаних). Третє місце посіла Україна – 85% менеджерів впевнені в необхідності хабарництва. У Сербії, Словенії, Греції та Росії більше 80% респондентів визнають процвітанню корупції. Це означає, що за рівнем корумпованості ці держави знаходяться майже на одному рівні з Кенією (94%) та Нігерією (89%). Найнижчий рівень корупції в Швейцарії (10%), Скандинавії (про хабарі в Швеції та Фінляндії вказують 12% респондентів, у Норвегії – 17%). Германія за рівнем корумпованості економіки посідає середньостатистичне місце – 30% [8].

Наведені вище статистичні дані свідчать принаймні про чотири обставини.

По-перше, вони вказують на те, що на тенденції виявлення фактів вчинення корупційних дій впливає стан розвитку антикорупційного законодавства, дієвість виконання правоохоронними органами функцій боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки.

По-друге, зміна в кількісних і якісних показниках вчинення корупційних злочинів в офіційній статистиці залежить від встановлення в чинному законодавстві їх складу.

По-третє, визначення в законодавстві складу корупційних злочинів відображає загальні тенденції формування й розвитку соціально-економічних і політичних процесів у державі. Так, євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, обумовили розробку й прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», якому передував пакет антикорупційних законів: «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Рішенням Конституційного Суду України від 6 жовтня 2010 р. № 21-рп/2010 у справі про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів визнано не-

конституційність окремих положень цих законів [9]. Ці закони втратили чинність, оскільки зазнали конструктивної критики: було вказано на відсутність відповідності чинному законодавству; безсистемність запропонованих антикорупційних заходів; відсутність адаптації до вітчизняного законодавства окремих норм, запозичених із міжнародних договорів; наявність протиріч із концепцією побудови вітчизняного деліктного законодавства; створення передумов та обмежень реалізації прав і свобод громадян.

По-четверте, показник індексу сприйняття корупції не можна точно визначити, оскільки його побудова здійснюється на результатах обробки суб'єктивної думки респондентів, проте він достатньо показовий для оцінки рівня корумпованості суспільною думкою.

Формулюючи поняття корупції, вчені зазначали, що вона є соціальним явищем, яке характеризується підкупом, продажністю державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, і на цій основі корисливе використання офіційних службових повноважень, пов'язаних із ними авторитету й можливостей в особистих або вузькогрупових, корпоративних інтересах. Корупційною злочинністю названо сукупність злочинів корупційного характеру [10, с. 134].

На думку І.М. Даньшина, В.В. Голіни, М.Ю. Валуйської слід виділити злочини у сфері службової діяльності, до яких віднесено сім складів злочинів: зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення, службова недбалість, отримання хабара, давання хабара, провокація хабара (ст. ст. 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370 Кримінального кодексу України). Звернено увагу на те, що з використанням службового становища можуть вчинятися не тільки перераховані злочини, а й ті, що передбачені іншими розділами Кримінального кодексу України: злочини проти правосуддя, господарські, військові злочини тощо. Водночас подальший кримінологічний аналіз проведений вченими з врахуванням кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності за ст. ст. 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370 Кримінального кодексу України [11, с. 176–177]. На думку В.М. Киричко, корупційними злочинами слід визнавати такі передбачені Кримінальним кодексом України умисні суспільно небезпечні діяння, які містять не тільки ознаки відповідного складу злочину, а й ознаки корупції, вказані в ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [12, с. 14].

Зазначаючи про корупційну злочинність на підставі підходу щодо визначення корупції, сформульованого авторами навчального посібника з кримінології, підготовленого в 2010 р., за загальною редакцією О.М. Джужи, та складів злочинів у сфері службової діяльності, що передбачені ст. ст. 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370 Кримінального кодексу України, можна констатувати, що фактично йдеться про одну й ту ж групу злочинів.

Вказане підтверджує й правова позиція Апеляційного суду Києва, викладена в листі від 1 червня 2012 р. «Узагальнення судової практики застосування законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення». Суд звертає увагу на те, що конкретні склади корупційних злочинів та корупційних адміністративних правопорушень, а також відповідальність за їхнє вчинення передбачені

відповідними статтями Кримінального кодексу України з розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності» та главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення, внесеними до вказаних нормативних актів Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI [13].

Звернення до напрацювань російських вчених дозволяє вказати про визначення корупційної злочинності як сукупності злочинів, диспозиції кримінально-правових норм про які містить ознаки корупції. Корупція – це явище підкупу-продажності, коли один суб'єкт, який займає певне службове становище, наділений повноваженнями, підкупается іншим суб'єктом заради того, щоб відповідне службове положення та повноваження були використані в інтересах сторони, яка здійснює підкуп. Така сутність корупції постає з історично сформованого підходу щодо визначення такими діянь із підкупу, порчі, розбещення грошима, зловживання службовим становищем із корисливою метою. Слід нагадати вислів латиною «*corruption optimi pessima*», що означає «розбещення доброго – найтяжчий гріх». Вчені (А.І. Долгова, В.А. Серебрякова) констатують наявність надто широкого тлумачення корупції, що означає об'єднання під одним терміном різних за кримінологічною характеристикою явищ – посадових злочинів, корупцію як підкуп-продажність тощо. При цьому підкреслено наявність двох сторін корупції, які взаємодіють: коруптер та корупціонер (корумпований суб'єкт). Коруптер здійснює підкуп корупціонера, той у свою чергу здійснює дії, які вигідні коруптеру та дозволені корупціонеру за посадою [14, с. 801–802].

Враховуючи точки зору А.І. Долгової та В.А. Серебрякової, які є авторами наукового підходу щодо кримінологічної характеристики корупційної злочинності, можна сказати, що серед злочинів у сфері службової діяльності до корупційних слід віднести тільки ті, якими встановлено кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), отримання хабара (ст. 368 КК України), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України), давання хабара (ч. ч. 2, 3, 4, 5 ст. 369 КК України). Виділення саме цих злочинів як корупційних ґрунтується на історично сформованому підході щодо визначенням корупцією діянь із підкупу, порчі, розбещення грошима, зловживання службовим становищем із корисливою метою. Інші злочини, кримінальна відповідальність за які передбачена нормами розділу VII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» КК України, не підпадають під ознаки корупційних.

Запропонований підхід можна назвати «вузьким» щодо визначення кола корупційних злочинів, проте він відповідає історично сформованому підходу та відображає специфіку корупційної злочинності: а) завжди має корисливу мету щодо отримання неправомірної вигоди; б) вчиняється посадовою особою, статус якої відповідає ознакам посадової особи – виконує службові обов'язки за посадою, діючи від імені держави та на виконання державних функцій; в) вчиняється посадовою особою в інтересах особи, яка здійснює підкуп, або у власних інтересах; г) полягає в зловживанні обов'язками за посадою та пов'язаних із цими можливостей.

Можна навести й про точку зору щодо кризового характеру корупції, що породжується кризою сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції) та здатна поглиблювати цю кризу, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. Саме в цьому вбачають її загрозу для національної безпеки України, основна загроза українській нації, зокрема політичним, економічним, правовим, моральним, культурним засадам її розвитку [15]. У цьому контексті доцільно зазначити про наявність взаємозв'язку корупційної, організованої та економічної злочинності.

Якщо звернутись до надбань наукової думки щодо кримінологічної характеристики злочинця, який вчиняє службові злочини, то вчені відзначають таку характерну обставину, як вчинення таких злочинів у більш зрілому віці (переважно старше 30 років), що пояснюється віковою зайнятістю осіб, які працюють на відповідних посадах. Особи, які вчиняють службові злочини, належать, як правило, до працівників, які мають безпосередній доступ до майна або до співробітників, що здійснюють контроль за їхньою діяльністю. Службові особи адміністративного апарату становлять невеликий відсоток від загальної кількості тих, хто вчинив службові злочини (за вибірковими даними вони становлять, як правило, 1/3) [11, с. 178].

Дослідники виділяють серед обставин, які зумовлюють виникнення корупції, такі: а) недотримання правил про такий розмір оплати праці службовців, який забезпечував би гідні умови життя їх і їхнім родинам; б) тип управління; в) соціально-психологічна обстановка; г) характер самих службовців [10, с. 135–136].

Врахування наукової думки вчених щодо виділення причин та умов виникнення корупції, а також наукового підходу щодо визнання корупційної злочинності як злочинного прояву корупції, дозволяє вказати на визначення трьох груп причин та умов корупційної злочинності. Першу групу складають причини та умови виникнення й функціонування тіньової економіки. Ця група причин та умов є спільною для всіх видів злочинних проявів тіньової економіки. Другу групу складають причини та умови корупційної злочинності на загальносоціальному рівні. До третьої групи належать причини та умови корупційної злочинності на індивідуальному рівні – рівні конкретної посадової особи, враховуючи її морально-етичні, культурні якості.

Зміст корупції визначає її кризовий характер, що означає наявність кризових умов її виникнення: криза соціально-економічного розвитку держави (недостатній для економічного розвитку рівень ВВП, а отже, порівняно низький рівень заробітних плат та соціальних гарантій у системі публічної служби) та кризові прояви в системі управління державними справами (ситуативність організаційних перетворень, відсутність врахування професійних та особистих здібностей службовця, недоліки кадрової роботи тощо).

Серед причин та умов вчинення корупційних злочинів на загальносоціальному рівні можна назвати такі:

- конфліктність інтересів у сфері діяльності органів державної влади;
  - низька розвиненість інституту публічної служби, що проявляється в недостатньому нормативному врегулюванні її інститутів та публічної служби в цілому.
- Так, термін «публічна служба» врегульовано тільки Кодексом адміністративного

судочинства України. Зокрема, у п. 15 ч. 1 ст. 1 цього кодексу вказано, що публічна служба – діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [16];

– відсутність належних засобів правового захисту, особливо з позицій дотримання прав, свобод, законних інтересів;

– недосконалість внутрішнього й зовнішнього контролю виконання обов'язків за посадою.

На індивідуальному рівні причини та умови вчинення корупційних злочинів можуть бути виділені, враховуючи правову позицію Верховного Суду України, викладену в листі від 1 червня 2012 р. за результатами узагальнення судової практики в справах про хабарництво. Суд звертає увагу на те, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності за таке діяння необхідно повно та всебічно дослідити всі обставини справи: з'ясувати службове становище особи, місце її роботи, коло повноважень, поведінку до вчинення злочину, мотиви, мету, характер учинених дій, наявність причинного зв'язку між службовим становищем особи, протиправним використанням службових повноважень та наслідками, що могли настати в результаті використання цих повноважень чи можливостей службового становища. Зібрані докази мають бути ретельно перевірені під час судового розгляду, що є запорукою призначення покарання відповідно до вчиненого [17].

Отже, до індивідуальних причин та умов вчинення корупційних злочинів належать такі:

– морально-психологічний стан особистості суб'єкта (спотворена ієрархія цінностей, жадібність, заздрість, моральна нестійкість);

– наявність обставин, які спонукають особу до вчинення протиправної дії (ініціативний підкуп з одночасним шантажем особи, яку провокують; залежність від особи, яка дає хабар чи спонукає до вчинення протиправних дій; шантаж; загальна обстановка в організації, де працює особа; провокування вчинення протиправних дій).

Проведений аналіз дозволив сформулювати такі висновки. По-перше, доведено, що серед злочинів у сфері службової діяльності до корупційних доцільно віднести тільки ті, за які встановлено кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України); отримання хабара (ст. 368 КК України); підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України); давання хабара (ч. ч. 2, 3, 4, 5 ст. 369 КК України). Здійснено класифікацію причин та умов корупційної злочинності та виділено три групи причин та умов: ті, які стосуються тіньової економіки (спільні для усіх видів кримінальних її проявів); загальносоціальні; індивідуальні.

Література

1. Лунеев В.В. Курс мировой и российской криминологии : [учебник] : в 2 т. / В.В. Лунеев. – М. : Юрайт, 2011. – Т. II : Особенная часть. – 2011. – 872 с.
2. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

3. Другий додатковий звіт про виконання рекомендацій Україною. Спільний перший та другий раунди оцінювання (м. Страсбург, 23 березня 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minjust.gov.ua/file/26118>.
4. Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» / М.І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2011. – 424 с.
5. Татарінцев Т.О. До питання про визначення основних тенденцій розвитку законодавства щодо протидії корупції / Т.О. Татарінцев // Митна справа. – 2012. – № 4(82). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 117–122.
6. В МВД рассказали о масштабах украинской коррупции // Подробности. – 2013. – 10 мая. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/criminal/2013/05/10/904031.html>.
7. Минюст подсчитал ущерб от коррупции в 2012 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/minust-podschital-usherb-ot-korrupcii-v-2012-godu-222353>.
8. Украина – в тройке «лидеров» по коррумпированности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/kraina-v-troike-liderov-po-korrumpirovannosti-226084>.
9. У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) : Рішення Конституційного Суду України від 6 жовтня 2010 р. № 21-рп/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 80. – Ст. 2835.
10. Кримінологія : [навчальний посібник] / [О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Колб та ін.] ; за заг. ред. О.М. Джужі. – К. : Атіка, 2010. – 312 с.
11. Кримінологія. Загальна та Особлива частини : [підручник] / [І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.] ; за ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
12. Киричко В.М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В.М. Киричко. – Х. : Право, 2013. – 424 с.
13. Узагальнення судової практики застосування законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення : Лист Апеляційного суду м. Київ від 1 червня 2012 р. // Судова апеляція. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/.../D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%E2%84%969.doc>.
14. Кримінологія : [учебник] / под общ. ред. А.И. Долговой. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма ; Инфра-М, 2010. – 1008 с.
15. Костенко О. Корупція в Україні – основний антиукраїнський фактор / О. Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://narodna.pravda.com.ua/politics/47ecdd7bdfcfc>.
16. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
17. Судова практика призначення покарань за хабарництво (ст. 368 Кримінального кодексу України) : Лист Верховного Суду України від 1 червня 2012 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/794496FD411578BFC2257B7C004AACF0>.

Анотація

Маслій І. В. Корупційна злочинність та її кримінологічна характеристика. – Стаття.

Стаття присвячена здійсненню кримінологічної характеристики корупційної злочинності. Обґрунтовано підхід щодо виділення корупційних злочинів серед злочинів у сфері службової діяльності. Сформульовано причини та умови корупційної злочинності, здійснено їх класифікацію. Виділено три групи причин та умов: ті, які стосуються тіньової економіки (спільні для усіх видів кримінальних її проявів); загальносоціальні; індивідуальні.

Ключові слова: корупційна злочинність, злочини у сфері службової діяльності, причини та умови корупційної злочинності, кримінологічна характеристика.

Аннотация

Маслий И. В. Коррупционная преступность и её криминологическая характеристика. – Статья.

Статья посвящена криминологической характеристике коррупционной преступности. Обоснован подход, согласно которому выделены коррупционные преступления из состава преступлений в сфере служебной деятельности. Сформулированы причины и условия коррупционной преступности, проведена их классификация. Выделены три группы причин и условий: те, которые относятся к теневой экономике (общие для всех видов её криминальных проявлений); общесоциальные; индивидуальные.

Ключевые слова: коррупционная преступность, преступления в сфере служебной деятельности, причины и условия коррупционной преступности, криминологическая характеристика.

Summary

Masliy I. V. Corruptions' criminality and its criminology characteristic. – Article.

Article is dedicated to the criminology characteristic of the corruptions' criminality. Is substantiated the approach, according to which are isolated the corruptions' crimes from the composition of crimes in the sphere of official activity. Are formulated reasons and conditions of the corruption criminality and their classification is carried out. Three groups of reasons and conditions are isolated: those, which relate to the shadow economy (general for all forms of its criminal manifestations); general social; individual.

Key words: corruptions' criminality, crime in the sphere of official activity, reason and condition of the corruption criminality, criminology characteristic.

УДК 343.98:343.91:343.359.3

Я. В. Фурман

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

У юридичній літературі є декілька напрямів дослідження особи злочинця: криминологічний, кримінально-правовий, кримінально-процесуальний, судово-психологічний, виправно-трудоий та криміналістичний.

У розробленні криміналістичної характеристики особи злочинця, зауважує Н.Т. Ведерніков, досить важко виділити інформацію, що має суто криміналістичне значення, оскільки особа – єдине цілісне явище, усі сторони якого взаємопов'язані та взаємообумовлені [1, с. 76]. Така обставина визначає взаємозв'язок правових наук, оскільки криміналістика черпає дані про особу злочинця переважно з криминології, кримінального права, психології, фізіології та забезпечує суміжні галузі знань своїми науковими рекомендаціями, що відображають специфіку деяких сторін особи злочинця в межах вчинення злочину, способу слідоутворення [2, с. 69]. У цьому аспекті важливе значення для криміналістичної характеристики осіб, які вчинили незаконне переміщення культурних цінностей через митний кордон, мають криминологічні дані.

У криміналістичному вивченні особи контрабандиста, як правильно зауважує В.М. Шевчук, доцільно виокремити три специфічні напрями.

По-перше, знання й врахування митниками особистих характеристик поведінки контрабандистів, що сприяє виявленню предметів контрабанди під час здійснення митного контролю. Під час проведення митного оформлення вони мають врахувати інформаційний портрет контрабандиста, у якому зазначені основні ознаки злочинця. Ураховуючи цей портрет та накопичений досвід, митники вирішують